

DAREMNIE (33) *av*

a jasne, oba e prawdopodobnie jasne (tak w daremno, daremny i w formancie -e; Cn pierwsze e pochylone, drugie jasne).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVIII w.

1. Na próżno, niepotrzebnie, bezskutecznie; inaniter, nequicquam, frustra, vacanter, incassum Cn (23): W tym przykazaniu Bożym zakazuje pan Bog abyśmy na ymię iego daremnie nie przysięgali/ nie przeklinali *SeklKat* E4; [posłowie mówili] W którym iż jest przedniejszy [pokój] domowy, potrzebuje pirwego opatrzenia, boby daremn(i)e inny każdy postronny obmyśliwan był, gdyby ten wewnętrzny, który się barzo szyrzy, a musi być każdemu zebraniu szkodliwszy, upokojon nie był. *Diar* 84; *GroicPorz* C3v; *GrzegRóżn* K4; *RejPos* 172; Owizem iefliby kto miecz nolił dāremnie/ komuby gi BOG do rēku dał/ żeby go on od krwi zāwściagał [...] tedyby tym fāmym przeklętym został. *CzechRozm* 254v; *SkarŻyw* 436; Y dziwno mi temu iż dāremnie tę tāk wielką pracą podiał: bacząc to iż fwey obietnicy dofyć vczynić nie miał. *CzechEp* 175, 35; *Phil* E; *CiekPotrHerb*)(3.

Zwroty: »brać imię Pana Boga (a. boże, a. pańskie święte) (na)daremnie« [szyk zmienny] (7): Y yne haniebne przeklinania czinia [...] á fnać fię tego więcey naucza od fwoych rodziczow [...] brac nadaremnie ymię Boże/albo czartowłkie. *SeklKat* F3, B2, E3v, F3v [2 r.]; A nád nim iefzcze wiśi tēżfzy bicż od niego/ Co brał w vftā daremnie fwięte Imię iego. *PaprpPan* Ee3v; Iākoby ono prawo nie do Chrześcijānow nienależāło; Imieniā Bożego dāremnie niebierz/ āni fāłfzywie vżyway. *ModrzBaz* 140v.

»daremnie (u)czynić« [szyk zmienny] (4): Chwałā cię to prawdā vfty/ y boiā fię ciebie/ iāko fā od ludzi wyuczeni/ āle to dāremnie czyniā/ chwały thy tākowey nie przyimuiefz. *CzechEp* 37, 297 [2 r.]; Wāżę fie y tę prośbę vczynić dāremnie *PudłDydo* A4v.

Szereg: »prożno i daremnie« (2): iż Bog oćiec nāłz prawdziwy ieft/ y nie prożno y dāremnie nie mowi y nie czyni *CzechEp* 297, 297.

Wyrażenie przyimkowe: »na daremnie« (6): nic nie lituiąc oney niewinney krwi iego/ ktōra ieft nádāremnie dla ciebie przelanā *RejPos* 30v. Cf »brać imię Pana Boga (na)daremnie«.

2. Za nic; z łaski; bez zasług; *gratuitus* *Mącz*; *gratis* *Vulg* (7): á ma wierzić że mu grzech ieft daremnie odpułczon żrołkazania á miłofierdzia bożego *SeklKat* X3v, S4v; Ktorzy byli pomārli w grzechāch/ Przez Chriřtuřā fā ożywieni. Nie fwymi vczynkām/ āle dāremnie przez wiārę Chriřtuřowā. *WujNT* 669.

Przysłowie: bibl. dāremnieście wzięli/ dārem dawaycie [*gratis accepistis gratis date*]. *BibRadz Matth* 10/8.

Szereg: »z łaski, daremnie« (1): A tāk choćby ich z łāłki fwey dāremnie/ wybāwił z oney niewoley ciełefney/ w ktorā fie fāmi dobrowolnie złościami fwymi zāprzedawali. *CzechRozm* 119.

»daremnie, bez (krom) zasług« (2): *Gratuitus* Ten ktōry z fwey chuci co czini/ Daremnie krom ktōrich zasług. *Mącz* 149a; wřzelāki człowiek vřprawiedliwiōn ieft od pānā Bogā řzczyrā łāłkā iego [...] á to dāremnie/ bez żadnych zařług nāřznych *BiałKat* 28v.

3. *Niesłusznie*, bez powodu, bezpodstawnie; *fałszywie*; *perperam* *Calep*; *gratis* *Vulg* (3): *Calep* 787b; [*jest napisane*] Ze mię daremnie (*marg*) niesłufznie. (–) mieli w nienawiści [*Quia odio habuerunt*]

me gratis]. *WujNT Ioann* 15/25; Więc ci co cudze rzeczy biorą potáiemnie, Ná vbořtwo przyczynę kładą, choć dáremnie. Czałem też ná řzátáná, gdy przyczyn nie řtanie, Czałem ná Bogá: czałem ná złe wychowanie. *KlonWor* **v.

Cf **DAREMNO**, DARMIE, **DARMO**, **NIEDAREMNIE**

JW